

Univerzita Karlova v Praze

ZÁZNAM O PRŮBĚHU OBHAJOBY

DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: *František Trávníček, osobnost a dílo se zvláštním přihlédnutím k jeho aktivitám lingvodidaktickým*

Jazyk práce: český

Student: Eliška Kudláčková

Fakulta: Pedagogická

Studijní program: Učitelství VVP – český jazyk – dějepis

Vedoucí / školitel: doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D.

Oponent(i): doc. PhDr. Eva Hájková, CSc.

Předseda komise: doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.

Členové komise: PhDr. Olga Palkosková, Ph.D.

PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

PhDr. Pavla Chejnová, Ph.D.

Datum obhajoby: 5. září 2013

Průběh obhajoby:

Autorka pohovořila o své práci. Pozornost zaměřila na lingvodidaktické aktivity F. Trávníčka, protože jsou v jeho díle upozaděny a pozapomenuty. Charakterizovala osobnost F. Trávníčka, jeho dílo a analyzovala několik jeho děl a novinových textů. Původně chtěla analyzovat i některé rukopisné texty, ale protože fond není dosud zcela zpracován, nedostala se k tomu.

Zjistila, že řada jeho názorů je velice aktuální, F. Trávníček se vyjadřoval i k tématům, která jsou dnes diskutována.

Vedoucí práce

Jedná se bezpochyby o studii velmi pracnou a užitečnou. Z vysoké náročnosti výzkumu a z rozsahu výzkumného vzorku také pravděpodobně vyplývají jisté nedostatky, z nichž nejvýznamnější se týká vyváženosti práce. V úvodní části – snad až zbytečně rozsáhlé – autorka shrnuje Trávníčkovu aktivitu lingvistickou. Jádrem diplomové práce začíná na s. 45 – Trávníčkovy aktivity lingvodidaktické. Důkladnost a poctivý přístup diplomantky se na jednu stranu projevuje tím, že se snaží opravdu zevrubně stanovit pedagogický a lingvistický kontext, na druhou stranu se jí na samotné jádro výzkumu v důsledku toho poněkud nedostává síl.

Další připomínky jsou v řádu drobností:

Pozor na interpretaci pramenných zdrojů – je třeba úzkostlivé opatrnosti zejména při práci s citlivými osobními materiály: autorem dopisu z 15. 4. 1946, v němž se hovoří o „házení klacků pod nohy Šmilauerem“, není Trávníček, nýbrž Havránek (s. 15) – viz ostatně autorčin komentář k témuž dopisu na s. 94.

Pro budoucí práci by se také autorka měla naučit více se odpoutat od zdrojové literatury (viz s. 26). Jedná se bezpochyby o studii velmi pracnou a užitečnou. Z vysoké náročnosti výzkumu a z rozsahu výzkumného vzorku také pravděpodobně vyplývají jisté nedostatky, z nichž nejvýznamnější se týká vyváženosti práce. V úvodní části – snad až zbytečně rozsáhlé – autorka shrnuje Trávníčkovu aktivitu lingvistickou. Jádrem diplomové práce začíná na s. 45 – Trávníčkovy aktivity lingvodidaktické. Důkladnost a poctivý přístup diplomantky se na jednu stranu projevuje tím, že se snaží opravdu zevrubně stanovit pedagogický a lingvistický kontext, na druhou stranu se jí na samotné jádro výzkumu v důsledku toho poněkud nedostává síla.

Další připomínky jsou v řádu drobností:

Pozor na interpretaci pramenných zdrojů – je třeba úzkostlivé opatrnosti zejména při práci s citlivými osobními materiály: autorem dopisu z 15. 4. 1946, v němž se hovoří o „házení klacků pod nohy Šmilauerem“, není Trávníček, nýbrž Havránek (s. 15) – viz ostatně autorčin komentář k témuž dopisu na s. 94.

Pro budoucí práci by se také autorka měla naučit více se odpoutat od zdrojové literatury (viz s. 26).

Připomínky vedoucího práce

4.1	Vyjadřujete podiv nad skutečností, že Trávníčkovi nebyla dosud věnována soustavnější biografická pozornost. V čem spatřujete příčinu tohoto stavu?
4.2	Lze věcně hovořit o „Bojích našich legií se sovětskou armádou“ v roce 1919?
4.3	Uvádíte Trávníčkovu kritiku „odstrašujícího hlavolamu“ – vět k procvičování pravopisu y/i z roku 1929 (s. 64). Porovnejte tyto názory se současným stavem ve výuce pravopisu.
4.4	Uvádíte dále (s. 67), že řada Trávníčkových požadavků „je shodná s požadavky dnes kladenými na výuku mateřského jazyka“. Můžete své tvrzení konkretizovat?
4.5	V závěru konstatujete, že Trávníčkovy „názory a myšlenky týkající se lingvodidaktiky byly v řadě případů velmi přínosné“. Které zejména máte na mysli?

Reakce autorky

Autorka připouští chyby a překlepy.

Období totality považuje za poměrně živé a citlivé, proto se těžko objektivně posuzuje. Trávníček byl složitá osobnost, takže se těžko mohl dosud zpracovat jako téma, problematičtější jsou rovněž jeho aktivity politické, ačkoliv sama podtrhuje, že našla dvanáct kladných kádrových posudků na významné lingvisty. Dokud nebude zpracován jeho fond, nebude možné jeho osobnost opravdu objektivně posoudit.

Druhá otázka vznikla stylizačním nedostatkem (nová verze: *Následných bojů...*).

Dnes už se neseťkává autorka se cvičeními, jaká kritizuje Trávníček, nicméně vidí jako problém, že děti nerozumí vyjmenovaným slovům.

Trávníček byl zastáncem souznění vědy a praxe. Metody pro výuku jazyka by měly být přísně vědecké, ale zároveň ověřené praxí. Učebnice by měly být založeny na současném vědeckém bádání, upozorňoval na mnoho zastaralých prvků, a na aktuálním stavu jazyka. Často varoval před formalismem. Jako největší přínos autorka spatřuje to, že byla prosazena mluvnická metoda vyučování, která se i dnes ukazuje jako potřebná. Dbal rovněž na mezipředmětové vztahy (řečeno dnešní terminologií).

Oponent práce

Nesměle formulovaný cíl práce: charakterizovat osobnost a dílo Fr. Trávníčka odráží skromnost autorky, která si jistě uvědomila, že analyzovat a interpretovat osobnost a dílo tohoto našeho lingvistického velikána je nad její síly a vlastně i nad možnosti diplomové práce. Co by ale autorka mohla zvládnout, byla volba vhodnějšího názvu práce: proč *s přihlédnutím k lingvodidaktickým aktivitám*, když zpracování didaktické aplikace tématu tvoří víc než polovinu rozsahu předkládané práce, a znamená tedy její klíčové zaměření.

Zvolena byla deskriptivní metoda, pro memoárovou studii sice vhodná, ale dominuje příliš, mnohdy na úkor analytického zpracování materiálu, jež by bylo potřebné pro širší interpretaci zjištěných životopisných i lingvistických, resp. lingvodidaktických dat. Často autorka charakterizuje dobu, nikoli přímo Trávníčkovu činnost – srov. např. s. 46–53 jsou popisem situace ve školství obecně, nikoli Trávníčkových aktivit apod. Jinde naopak správně zdůrazňuje Trávníčkovy i dnes aktuální požadavky pro školu (s. 55).

Text na mnohých místech vykazuje zásadní stylizační nedostatky, jež jsou patrně důsledkem nepozorného sesazování více textů dohromady a neprovedením korektury textu.

Dotazy a připomínky oponenta práce

4.1	Shrňte prosím přesně ve výčtu bodů Trávníčkova doporučení/požadavky pro školní vyučování mateřskému jazyku a porovnejte je s požadavky současnými.
4.2	Proč považujete Trávníčkovo vymezení slohů (s. 85) za schematické?
4.3	Lze Trávníčkovu argumentaci proti agramatismu využít v současné diskusi o nadbytečné výuce gramatiky na ZŠ? Jak?
4.4	Upřesněte svůj výrok ze s. 106: <i>Odmítl také metodu elementárního čtení. Kterou? Jakoukoli?</i>

Reakce autorky

Kontext je pojat široce, protože autorka je druhým oborem historik, tudíž přistupuje ke kontextu ve větších souvislostech, než je často třeba. Název považuje za adekvátní vzhledem k tématu a zaměření na lingvodidaktické práce.

Trávníček doporučoval, aby se vysvětlovaly etymologie a pojmy tak, aby je žáci pochopili a zapamatovali si je. Dále je to užívání živého jazykového materiálu, velmi dobré je využívat jazykovou znalost dětí, s níž jdou do školy, využívat i jejich nářečí.

Tato doporučení jsou živá i dnes.

Trávníček rozdělil sloh na tři kategorie – výpravný a popisný, rozvahový a obcovací. Každý sloh musí být nějakým způsobem podle autorky schematizující, není zcela jednoznačné zařazení všech textů

k vymezeným okruhům. Schematismus pro ni nepředstavuje ovšem negativní rys.

Reaguje na A. Janů (metoda napodobovací), upozorňuje, že mluvnice není cíl, ale prostředek k pochopení jazyka. Např. tvrdil, že je nesmyslné učit děti přechodníky. Terminologii je podle něj třeba učit, protože termíny jsou často podobné i v jiných oborech, kde se dají použít, a další. Většina jeho argumentů by se dala využít i dnes.

Trávníček odmítal globální metodu elementárního čtení, což autorce vypadlo z textu.

Diskuse

Předsedkyně komise upozornila, že Trávníček myslel „živým jazykem“ jazyk socialismu. Upozornila na jeden nedostatek v literatuře. Dále vyjádřila názor, že je zajímavé, jakým způsobem se proměňovalo Trávníčkovo myšlení a psaní o jazyce.

Autorka práce s oběma připomínkami souhlasila.

Reakce autorky

Výsledek obhajoby: VELMI DOBŘE

doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.

[jméno předsedy]